

Gode helse- og omsorgstjenester til personer med utviklingshemming

Nasjonalt veileder fra helsedirektoratet

Menneske-
rettigheter

Versus/
Sammen

Helse-
tjenester

“

- *Mange folk trenger (omfattende) bistand slik at de kan leve liv i tråd med egne ønsker og verdier*

Ferie for alle

Tekst: Cato Brunvand Ellingsen
Vernepleier
Blogger på vernepleieren.com

Vet du hva? For bare noen uker tilbake bestilte jeg meg ferietur. Sammen med familie og venner. Jeg er en av dem som bare må ha sol og varme. Kanskje det er en skade fra min oppvekst i Bergen; jeg bare må ha det. Noen uker hvert år. Varme helt inntil beina. Sikker varme. Ikke slik varme som tilfeldigvis passerte her nord i år. Jeg må vite det, at jeg helt sikkert får sol. Derfor tilbringer jeg noen uker av 2015 i Spania. Camp Nou, la Rambla, Ribera del Duero. Sol. Ah.

Datteren får ikke hjelp til å reise hjem: – Vi synes det er grusomt

Hos Rigmor og Nils Johansson i Mandal er sengen på datterens rom alltid redd opp, men den utviklingshemmede kvinnen får ikke hjelpen hun trenger for å reise hjem.

Caroline Simonsen
Journalist

Lars Gunnar Eie
Journalist

Publisert 20. juli 2020 kl. 21:01
Oppdatert 20. juli 2020 kl. 21:14

Kommunen skal legge til rette for at personer med utviklingshemming kan ha en aktiv og meningsfylt tilværelse i fellesskap med andre

- «Kommunen bør sørge for en jevnlig vurdering av muligheter og barrierer for personer med utviklingshemming til å delta i aktiviteter og fellesskap, som universell utforming av omgivelsene, transporttilbud, organisering av tjenestene, rutiner, turnusordninger, kunnskap og holdninger.»
- «Når en tjenestemottaker ønsker å reise utenfor egen bostedskommune, for eksempel på ferie eller på besøk hos familie og venner, bør bostedskommunen legge til rette for og bidra til å realisere dette. Bostedskommunen bør i samarbeid med tjenestemottaker, nærmeste pårørende og tillitsvalgte for fagorganisasjonene finne løsninger. Kommunen kan f.eks. lage en avtale med tillitsvalgte om en begrenset turnusperiode med lange vakter og inkluderte fridager.»

Hei

Jeg er Cato Brunvand Ellingsen

Prosjektleder ved Ragna Ringdals Dagsenter

Twitter: [@catobellingsen](#)

E-post: cbe@online.no

vernepleieren.com

● Noen avklaringer

Jeg snakker om en veileder fra helsedirektoratet, MEN snakker ikke på vegne av helsedirektoratet.

Jeg representerte NAKU i arbeidsgruppen som bidro til utarbeidelse av veilederen, MEN jobber ikke der lenger og snakker ikke på vegne av NAKU

Jeg snakker om veilederen, MEN den er ikke kommet enda

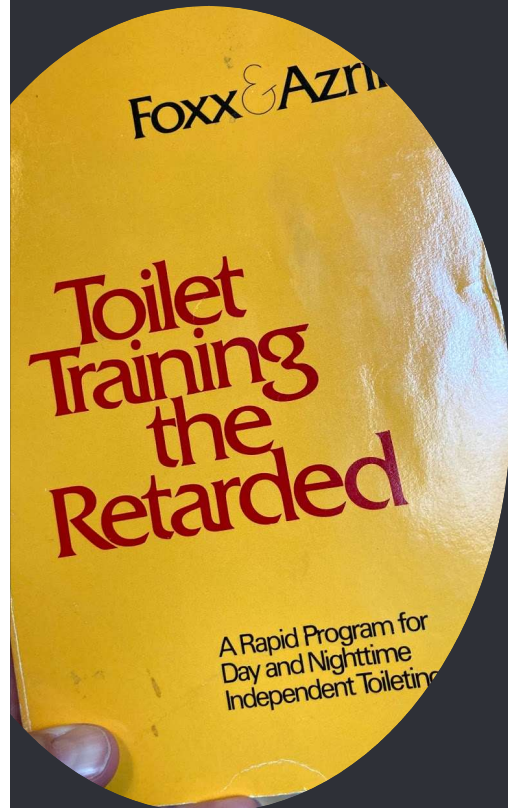

Ragna Ringdals Dagsenter
– Prosjekt Fag i hverdagen

- Hvordan ser god ut, egentlig?

- Toilet Training the Retarded

Hvordan god ser ut
forandrer seg, heldigvis!

NOU

Norges offentlige utredninger **2016: 17**

På lik linje

Åtte løft for å realisere grunnleggende rettigheter
for personer med utviklingshemming

“

Svakhete er mange og store. Kort fortalt fremstår tjenesteytingen tilfeldig og vilkårlig. Det kunne ikke vært verre.

*Direktør helsetilsynet
Jan Fredrik Andresen*

Helsedirektoratet fikk i oppdrag å
«tydelig formulere hva som er
forsvarlige tjenester til personer
med psykisk utviklingshemming og
hva som skal til for at tjenestene er
individuell tilrettelagt og der
brukerne medvirker i eget tilbud».

(Tildelingsbrev 2018)

Arbeidsprosessen

Arbeidsgruppe 2019

Fokusgrupper 2019

Referansegruppe 2019

Intern høring vår 2020

Ekstern høring høst 2020

Publisering vår 2021

● Formål

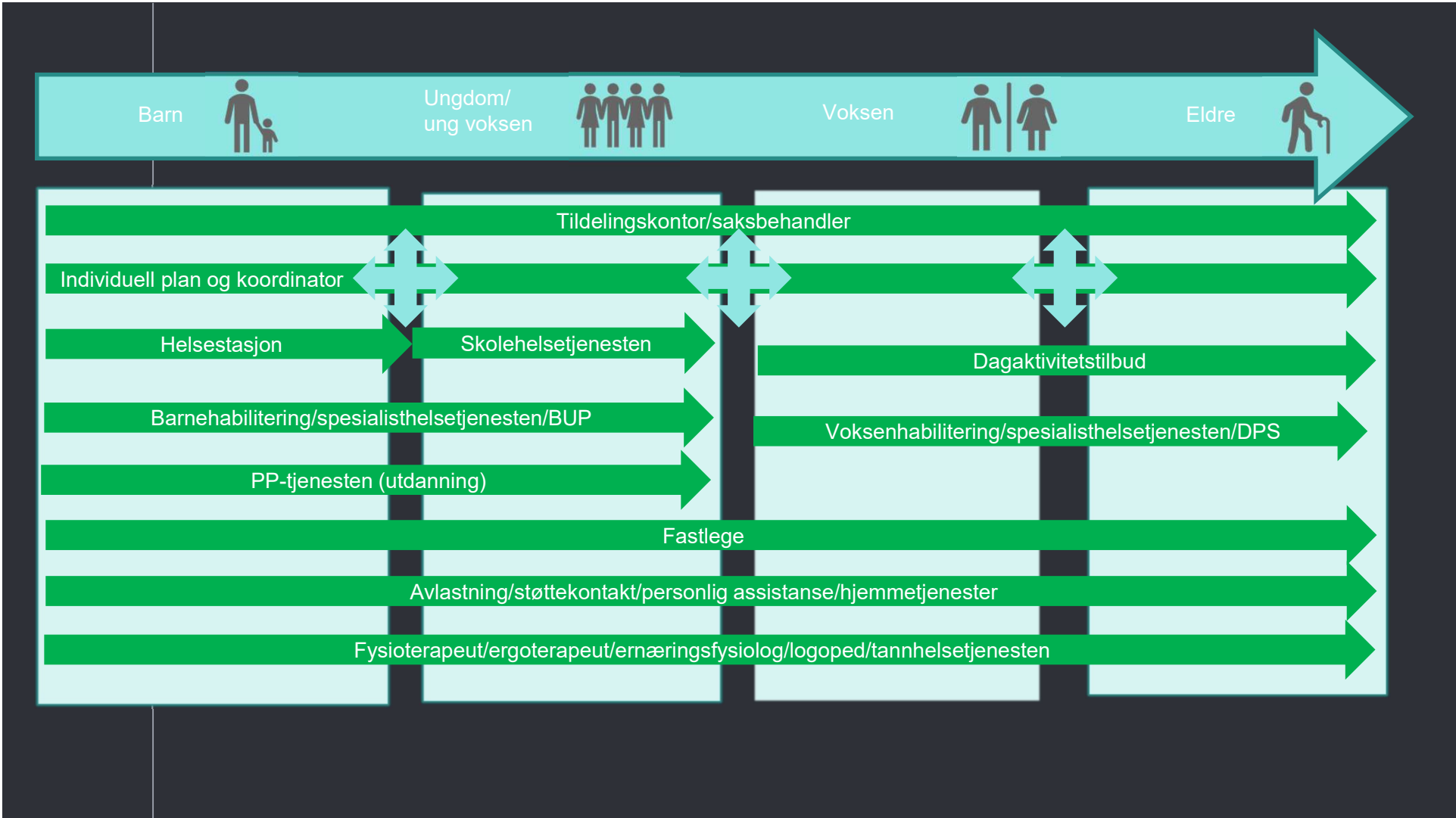
Helsedirektorater

Formålet med veilederen er å bidra til gode helse- og omsorgstjenester til mennesker med utviklingshemming og deres familier.

Formålet er videre å bidra til kunnskapsbasert praksis, riktige prioriteringer, god samhandling og redusert uønsket variasjon i kommunene.

- Veilederen gjør det lettere å være god!

- Veilederen beskriver lovkrav og anbefalinger

Skal eller må

Når det står «skal» eller «må» i teksten betyr det at kravet enten er lov- eller forskriftsfestet, eller så tydelig faglig forankret at det sjelden vil være forsvarlig ikke å gjøre som beskrevet.

Bør

«Bør» betyr at anbefalingen er en sterk anbefaling fra Helsedirektoratet.

Kan

Ordet «kan» brukes om eksempler eller anbefalte forslag til hvordan man kan handle for å oppnå et lovkrav eller en sterk anbefaling.

- 106 hørings svar

- - Mange positive til form og innhold. Flere konkrete og aktuelle forslag til forbedring.
  - Er dette mulig å implementere?
Økonomi, bemanning, kompetanse.
  - For lite «skal»?
  - Husk, veilederen gir egentlig ikke noen nye krav, den konkretiserer og operasjonaliserer lovverket.

CRPD

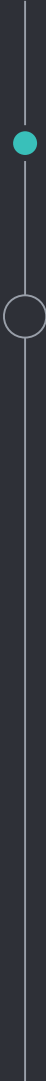
«Menneskerettighetene er et viktig grunnlag for arbeid med mennesker med nedsatt funksjonsevne. Denne veilederen tar utgangspunkt i de føringene som menneskerettighetene gir for arbeid med personer med utviklingshemming.»

For å yte gode helse- og omsorgstjenester til personer med utviklingshemming, bør kommunen videre sørge for kompetanse på blant annet følgende områder:

- kravene i lovverket, menneskerettighetene og nasjonale og lokale retningslinjer
- kunnskap om å leve med utviklingshemming
- selvbestemmelse, beslutningsstøtte og brukermedvirkning hos personer med utviklingshemming
- alternativ og supplerende kommunikasjon (ASK)
- habilitering og målrettet miljøarbeid, inkludert metoder for motivasjon, læring og endring
- helseoppfølging (fysisk og psykisk) hos personer med utviklingshemming
- utfordrende atferd hos personer med utviklingshemming

5. Habilitering og bistand i dagliglivet

- > Virksomheten skal kjenne reglene om samtykke til helse- og omsorgstjenester**
- > Kommunen skal legge til rette for god ernæring for personer med utviklingshemming**
- > Kommunen skal legge til rette for fysisk aktivitet og trening for personer med utviklingshemming**
- > Kommunen skal legge til rette for god seksuell helse hos personer med utviklingshemming**

Beslutningsstøtte er en sentral del av tjenestene til personer med utviklingshemming, og må inngå i tjenesteyternes kompetanse. Beslutningsstøtte skal her forstås som er enhver prosess som gjør en person bedre i stand til å ta egne beslutninger og/eller å uttrykke sine egne ønsker og behov. Hensikten med beslutningsstøtte er å gi informasjon som kan hjelpe tjenestemottaker til å ta informerte, verdibaserte beslutninger i sitt eget liv. Beslutningsstøtte kan starte med et ønske fra tjenestemottaker eller med et tilbud fra tjenesteyter.

Jeg gjør det jeg mener er best
for mine barn.

De er ikke altid enige
med meg i hva som er
best for dem

Så gjør de det de selv mener er best...

Dette må vi kunne

- Menneskerettigheter/ Funksjonsevnekonvensjonen (CRPD)

Ragna Ringdals Dagsenter skal til enhver tid yte og utvikle våre tjenester og tilbud i tråd med FN-konvensjonen om rettigheter til mennesker med nedsatt funksjonsevne. RRD skal fremme menneskerettighetene til brukere av vårt senter.

● Læringsmål Menneskerettigheter/ Funksjonsevnekonvensjonen (CRPD)

LM 1-1

Alle ansatte kjenner til hva CRPD er, konvensjonens bakgrunn og formål

LM 1-2

Alle ansatte kan beskrive en relasjonell forståelse av funksjonshemming (GAP-modellen)

LM 1-3

Alle ansatte kan beskrive forskjellen mellom tjenester som har systemets perspektiv og tjenester som har personens perspektiv.

LM 1-4

Alle ansatte kan beskrive minst to situasjoner i sin arbeidshverdag der CRPD kan komme til anvendelse.

● Læringsmål Oppfølging av psykisk og fysisk helse

LM 6-1

Alle ansatte kan forklare hvorfor ernæring er en vesentlig del av folks helhetlige helse.

LM 6-2

Alle ansatte kan de grunnleggende nasjonale rådene for et godt kosthold.

LM 6-3

Alle ansatte kan reflektere rundt hvorfor kost og ernæring er en naturlig del av omsorgsarbeidet.

LM 6-4

Alle ansatte vet betydningen av fysisk aktivitet for å fremme god helse

LM 6-5

Alle ansatte kan beskrive ulike måter å fremme fysisk aktivitet.

LM 6-6

Ressursperson kan tilpasse fysisk aktivitet til ulike funksjonsvariasjoner og kan veilede øvrig personale på dette.

● Læringsmål PAS og Aktiv støtte

LM 4-1

Alle ansatte kjenner til hovedmål og verdigrunnlag til PAS

LM 4-2

Alle ansatte kjenner til de viktigste nøkkelkomponentene i PAS

LM 4-3

Alle fagkoordinatorer kan forklare og bidra til implementering av PAS med grunnlag i PAS-pyramiden.

LM 4-4

Alle ansatte kan beskrive de 2 hovedformålene med Aktiv støtte (gode relasjoner og meningsfulle aktiviteter)

LM 4-5

Alle ansatte kan beskrive de 4 hovedkomponentene i aktiv støtte

LM 4-6

Alle fagkoordinatorer har god kompetanse i de 4 hovedkomponentene i aktiv støtte og kan veilede i disse.

Prosess

versus

Oppskrift

Ønsker for det som kommer

Sterkere avklaringer av dagtilbud/ dagsenter
Implementering og engasjement

Takk for meg!

Twitter: @catobellingsen

E-post: cbe@online.no

vernepleieren.com